

הקדמה

איגרת התשובות שלפנינו כוללת בתוכה תשובות בנושאים שונים שהשיב הרמב"ם לשאלותיו של רבי עובדיה הגר.

באופן טבעי, חלק נכבד ממנה עוסק בבירור עניינים הקשורים לגרים. ועוסקים בפן ההלכתי והמחשבותי של יחס היהדות לגרים. ביסוד דברי התורה עומדת הבחירה שבחר הקב"ה בעם ישראל, ומשם משתלשלים כל קורות העם היהודי. ממילא כשעוברים לעסוק באלו שלא נולדו כחלק מהעם היהודי, ושאוותיהם אינם מהעם הנבחר, הדבר מעורר מספר שאלות. כיצד יש להתייחס אליהם? האם צירופם וחיבורם לעם ישראל הוא חיבור גמור? האם גם הם מתייחסים לאבות האומה?

שני עניינים נוספים נידונים באיגרת זו. הראשון עוסק ביחס שבין מה שנגזר על האדם מלמעלה, לבין מה שבידיו של האדם לעשות. השני עוסק ביחס לדת האיסלם. בניגוד לדתות שונות שקמו במהלך הדורות, האיסלם לא כופר באמונה באל אחד, ולא מטיף לעבודה לזולתו. אמנם בדרכי העבודה מעורבים דברים שאין בהם הגיון ואמת, אך מכיוון שאין בהם עבודה לאל אחר נדרשו חכמי ישראל לדון האם יש להחשיב את האיסלם כעבודה זרה או לא.

הרמב"ם חותם את איגרתו בעניין היחס הנדרש מכל אחד מישראל למי שהתגייר. התורה ייחסה חשיבות רבה לאהבת הגר וליחס הטוב אליו, במיוחד לאור העובדה שבאופן טבעי מי שבא מבחוץ חושש יותר, ומברר את מקומו החדש. הוא מעיר על טעותו הקשה של מי שלא הקפיד על דבר זה והתיר לעצמו להשתמש בביטויים קשים כנגד אדם שהתגייר, אפילו שאין בביטויים אלה איזכור של עובדת היותו גר.

ביאורים

המעמד המיוחד של מי שזכה להתגייר ולחסות תחת כנפי השכינה מוביל אותנו למספר שאלות הלכתיות ועקרוניות, שאותן קיבל הרמב"ם מרבי עובדיה הגר.

אחת השאלות הללו היא שאלת הברכות והתפילות. תורת ישראל מתייחסת למסורת העוברת מדור לדור כאל אחד הדברים החשובים והמרכזיים ביותר. כך מצינו בדברי התורה, שמראשיתה עוסקת באבות האומה, כך גם בפתיחת תפילת שמונה עשרה, שבה אנו מזכירים את אבותינו, וכן ברבות ממצוות התורה ובמועדי ישראל, שאם נתבונן בהם נמצא שהם קשורים מאוד להיסטוריה שלנו - יציאת מצרים, מתן תורה, ניסי חנוכה ופורים וכדומה. ממילא יש לשאול האם גר, שאבותיו הביולוגיים אינם אבות האומה הישראלית, יכול להזכיר את אברהם יצחק ויעקב בברכותיו ותפילתו כאבותיו? ומעבר לזה האם יכול הוא להתייחס בתפילתו לקורותיו של עם ישראל כקורות האומה שלו? שאלות הלכתיות אלו הגיעו לפתחם של גדולי ישראל במשך הדורות, ולעתים עניינים אלו היו אף שנויים במחלוקת.

הרמב"ם כאן קובע מפורשות שלהלכה הגר יכול להתפלל באותו נוסח בדיוק שבו מתפלל כל אחד מישראל. אמנם אבותיו הביולוגיים אינם חלק מעם ישראל, אך אבי האומה היהודית, אברהם אבינו, נחשב אב גם לכל תלמידיו שלמדו אצלו בימי חייו, וגם לאלה שעתידיים להתגייר ולהצטרף לעמו במשך כל הדורות. ולכן הופך הגר לחלק מבניו של אברהם אבינו, ויכול לבטא זאת גם בתפילה.

איגרת תשובות אל ר' עובדיה הגר

[המקור העברי]

הגיעו אלי שאלות מרנא ורבנא^א עובדיה, המשפיל המבין גר צדק, ישלם ה' פעלו, ותהי משפרתו שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר בא לחסות תחת כנפיו.

(א) **שאלה ראשונה** - על עסקי הברכות והתפילות, בינה לבין עצמה או אם תתפלל בצבור, היש לה לומר 'אלהינו ואלהי אבותינו', ו'אשר קדשנו במצוותיו', ו'אשר הבדילנו', ו'אשר בחר בנו', ו'שהנחלת את אבותינו', ו'שהוצאתנו מארץ מצרים', ו'שעשה נסים לאבותינו', וכל פיוצא בעניינים אלו.

תשובה - יש לה לומר הכל כתקנו, ואל תשנה דבר, אלא כמו שיתפלל ויברך כל אורח מישראל כך ראוי לה לברך ולהתפלל, בין שהתפללתי יחידי בין שהיית שליח צבור. ועקר הדבר, שאברהם אבינו הוא שלמד כל העם והשפילם, והודיעם דרך האמת ויחודו של הקב"ה, ובקעט בעבודה זרה והפר עבודתה, והקניס רבים תחת כנפי השכינה ולמדם והורם, וצנה בניו ובני ביתו לשמר דרך ה', כמו שכתוב בתורה: "כי ידעתיו למען אשר יצנה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה'" וגו' (בראשית יח, ט). לפיכך כל מי שיתגייר עד סוף כל הדורות, וכל המיחד שמו של הקב"ה כמו שכתוב בתורה - תלמידיו של אברהם אבינו ובני ביתו הן, וכלן החזיר למוטב. כשם שהחזיר אנשי דורו בפיו ובלמודו, כך החזיר כל העתידין להתגייר בצואתו שצנה את בניו ואת בני ביתו. נמצא אברהם אבינו אב לזרעו הקשרים ההולכים בדרךיו, ואב לתלמידיו, והם כל גר שיתגייר. לפיכך יש לה לומר 'אלהינו ואלהי אבותינו', שאברהם הוא אביהם, ויש לה לומר 'שהנחלת את אבותינו', שלאברהם נתנה הארץ, שנאמר: "קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה פי לה אתננה" (שם יג, ז).

שאלות מעובדיה הגר

אין גר מתפלל

אברהם אב לגרים

^א מרנא ורבנא - מורנו ורבנו. ^ב היש לה וכו' - מכיוון שהוא גר ואבותיו אינם אברהם יצחק ויעקב, וכן אבותיו לא יצאו ממצרים. ^ג כל העם - האומות. ^ד אביהם - אב רוחני.

